

6 april 2022

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Van Ad naar Bachelor: wat is dan de status van de Ad-bezitter... (en wat is de noodzaak voor het hebben van een Lector-Ad)

1 Inleiding

Zoals u bekend zal zijn, werken we als Leido met een ThemaReeks. Het doel ervan is om een aantal kenmerkende trajecten bij de kop te nemen en te bezien hoe ze zijn te optimaliseren. Dat gebeurt door te kijken naar bestaande kaders maar ook via het nadenken over aanvullende en nieuwe regelingen.

Het levert interessante doorkijkjes op. Niet alleen bij deze trajecten maar ook als het gaat om de mogelijkheden die de deelnemers binnen hun eigen organisatie zien. Hoe creatief kan het zijn en worden, en wat is het beleid dat een hogeschool in petto heeft voor de komende jaren? In de notities die we laten verschijnen wordt daarvan mede verslag gedaan.

Er duiken in de bijeenkomsten onderwerpen op die we kunnen bewaren voor onze studiedag op 1 juni (apart aangekondigd) dan wel de tweedaagse in oktober (13 en 14, maar daarover komt nog nadere informatie, in de loop van de maand mei). Maar ze lenen zich ook voor een behandeling op de kortere termijn.

In deze nieuwsbrief nemen we zo'n onderwerp wat scherper in het vizier nl. de status van de Ad-gediplomeerde die wil doorstromen naar een programma met het oog op het verwerven van de graad Bachelor. Dat kan direct erna maar ook na een aantal jaren iets anders te hebben gedaan, om vervolgens te opteren voor die voortzetting, mogelijk in een andere variant. Het gaat daarbij mede om de wijze waarop formeel wordt vastgesteld wat de betrokken persoon moet doen, in een aanvullend 'BAd-programma'. Zie voor meer informatie de eerder verschenen notitie.

Hieronder behandelen we deze status en programmering aan de hand van de beschikbare wetten en regelingen, vooral beschikbaar gekomen na de verzelfstandiging van de Ad in 2018. De situatie is daarmee niet compleet veranderd, in formele zin. Maar door het geven van een eigen wettelijke positie aan de Ad, met eigen criteria, kan er meer aandacht aan worden geschonken. Op de studiedag van 1 juni gaan we een en ander verder uitwerken – om dus in oktober alles in het bredere kader te kunnen plaatsen.

2 Ad naar Bachelor: toelating / vaststellen aanvullend programma

Het gaat om de Ad'er die het diploma heeft behaald en derhalve de graad Associate degree mag gebruiken. In de wetgeving voor het hoger onderwijs wordt gesteld dat de betrokkene daarmee allerlei rechten heeft verworven. Dat betreft de doorstroom naar een bacheloropleiding, in het hbo en het wo. Die laatste optie laten we hier buiten beschouwing, mede omdat we daaraan recent aandacht hebben geschonken.

2.1 Toelating

Het gaat bij de toelating om twee stappen nl. het hebben van een diploma dat nodig is en vervolgens de eisen betreffende allerlei vakken en eenheden.

2.1.1 Diploma-eis geldt niet

De Ad-gediplomeerde kan zonder meer worden ingeschreven bij een bacheloropleiding, en dan maakt op dat moment de inhoudelijke verwantschap niet uit. Die situatie is gebaseerd op de volgende bepaling in de wet:

Artikel 7.28. Vrijstelling op grond van andere diploma's

1 Onverminderd artikel 7.28, derde en vierde lid, is degene aan wie een graad Bachelor of een graad Master is verleend, vrijgesteld van de in artikel 7.24, eerste en tweede lid bedoelde vooropleidingseisen en is degene aan wie een graad Associate degree is verleend, vrijgesteld van de in artikel 7.24, tweede lid, bedoelde vooropleidingseisen.

Dat is logisch omdat de diploma-eis al werd gesteld bij de toelating tot de Ad-opleiding.

2.1.2 Aanvullende eisen gelden wel en dan 'toetsen'

Maar er moet ook nog worden gekeken naar de 'aanvullende vooropleidingseisen' die kunnen worden gesteld om te worden toegelaten. Met de Ad en de Bachelor als zelfstandige opleidingen kunnen die in voorkomend geval verschillen. Het gaat om vakken die worden gezien als cruciaal voor de slaagkans en daarom in het examenpakket dienen te zitten. A.s. studenten kunnen evenwel ook deficiënties hebben, dus een of meer vakken niet hebben gedaan. Dan komen er toelatingstoetsen aan te pas (of een onderzoek als iemand 21 jaar of ouder is). Hier de tekst:

Artikel 7.28 – lid 3

Indien nadere vooropleidingseisen als bedoeld in artikel 7.25, eerste tot en met vierde lid, van toepassing zijn, of bijzondere nadere vooropleidingseisen als bedoeld in artikel 7.25a, eerste lid, zijn vastgesteld kan de bezitter van een diploma als bedoeld in het eerste tot en met tweede lid geen examens afleggen voordat hij op een door het instellingsbestuur te bepalen wijze op grond van een aanvullend onderzoek heeft aangetoond te beschikken over de kennis en vaardigheden waarop de nadere of bijzondere nadere vooropleidingseisen, bedoeld in de artikelen 7.25 onderscheidenlijk 7.25a, betrekking hebben.

Mocht blijken dat die eisen voor de Bachelor anders zijn dan wel als zwaarder worden ingeschat, kan de ontvangende bacheloropleiding de Ad'er zien als iemand met deficiënties. Die kunnen worden 'weggewerkt' door die persoon ervan vrij te stellen op basis van hetgeen in de Ad is gedaan (gelijkwaardigheid qua leeruitkomsten¹), cursussen te verzorgen met een afsluitende toets dan wel door aanvullend eenheden op te nemen na de start met de bacheloropleiding (geen studiepunten aan toe te kennen).

Zoals bekend, is de regeling voor de nadere vooropleidingseisen recentelijk aangepast, met een aanpak waarmee hogescholen op eigen initiatief kunnen afwijken van landelijke regelingen. Het zou wellicht kunnen betekenen dat ontvangende bacheloropleidingen afzien van de optie om deze Ad'ers als deficiënt te bestempelen, ook formeel. Maar los daarvan mag toch zeker wel worden verondersteld dat in voorkomend geval de betrokken Ad- en Bacheloropleidingen hierover op voorhand al met elkaar tot overeenstemming zijn gekomen.

2.1.2 Aanvullende eisen gelden wel en 'weigeren' of 'veel meer dan 2 jaren doen'

Maar er is ook nog een vierde lid van artikel 7.28 en daaraan zijn zwaardere sancties verbonden, als een ontvangende bacheloropleiding daartoe zou willen overgaan.

Het instellingsbestuur kan bepalen dat de bezitter van een diploma als bedoeld in het eerste dan wel tweede lid niet kan worden ingeschreven indien dat bestuur van oordeel is dat de eisen, bedoeld in de artikelen 7.25 of 7.25a, van dien aard zijn dat redelijkerwijs verwacht kan worden dat niet tijdens het eerste jaar van inschrijving voor de opleiding op grond van een aanvullend onderzoek als bedoeld in het derde lid aangetoond kan worden dat betrokkene beschikt over de kennis en vaardigheden waarop die eisen betrekking hebben. Het instellingsbestuur bepaalt op welke wijze betrokkene op grond van een aanvullend onderzoek met het oog op de inschrijving vrijgesteld kan worden van die eisen.

¹ In formele zin dient een deficiëntie te worden weggewerkt door een toelatingstoets af te nemen over dezelfde lesstof die door een leerling moet worden gedaan voor het eindexamen (school- dan wel centrale toetsen). Zo staat het in de wet. Maar in de praktijk zal het vooral een toets zijn over kernzaken die bekend dienen te zijn en dus moeten worden beheerst. Het is ons niet bekend of de overheid i.c. de inspectie voor het onderwijs dit verder heeft onderzocht om met verdere aanbevelingen te komen. Met de nieuwe regeling voor de nadere vooropleidingseisen – en daarover hebben we heel veel geschreven – zal de overheid echter wel een en ander moeten gaan monitoren, zo is met de TK afgesproken. We komen daar later op terug, als alles is ingevoerd.

Het betekent dat als er sprake is van een scheve oversteek, de ontvangende bacheloropleiding het vermoeden kan hebben dat de instromende Ad'er niet in staat mag worden geacht in het eerste jaar van het aanvullende bachelorprogramma tot een succesvolle aanpak te komen. Dat kan bij een sterke afwijking van de eerder gevolgde Ad leiden tot het niet hebben van een tweejarig vervolg, en misschien ook wel niet van een programma van drie jaren – en misschien ook wel tot het niet krijgen van de kans om vanaf het begin van de Bachelor een nieuwe start te maken.

Het laat zien dat er in ieder geval vanuit het Ad-management een inschatting kan en ook moet worden gemaakt, gelet op de wetgeving rond het bieden van inzicht in de mogelijkheden die een Ad'er heeft, met betrekking tot de bacheloropleidingen die binnen en ook toch buiten de hogeschool in aanmerking komen om afspraken mee te maken.

Uiteraard duikt hierbij ook het begrip 'verwantschap' op. Het hebben van criteria daarvoor zou zonder meer behulpzaam kunnen zijn, kijkend naar de respectievelijke inhouden en leeruitkomsten en ook de kerndelen die kenmerkend zijn aan beide kanten. De toelatingseisen voor de Ad en de Bachelor kunnen daarvan een afspiegeling zijn. We komen daar later dit jaar ook op terug.

3 Hoe komt het aanvullend programma tot stand..

Er leven in hbo-land, zo bleek ons tijdens de bijeenkomst van de ThemaReeks over het traject Ad-B, twee opties met betrekking tot het vaststellen van hetgeen wat een Ad-gediplomeerde programmatisch moet doen om te voldoen aan de eisen die aan de bachelorgraad worden gesteld:

1. Er worden vrijstellingen verleend voor de eerste jaren van de bacheloropleiding zodat hetgeen wat overblijft aan eenheden in het aanvullend programma wordt ondergebracht.
2. Er wordt vastgesteld welke eenheden in het aanvullend programma worden opgenomen zodanig dat aan de eisen voor de graad Bachelor kan worden voldaan.

3.1 Argumenten tegen werken met vrijstellingen

Op basis van regels binnen de kaders van de wetgeving is er maar één optie mogelijk nl. de tweede. Werken met vrijstellingen is onder meer om de volgende redenen een verkeerde aanpak:

- Het betekent dat niet duidelijk wordt gemaakt 'aan de nationale en internationale buitenwacht' dat het diploma is gebaseerd op de leerweg via een erkende Ad-opleiding.
- Het zou inhouden dat de eenheden van de eerste bachelorjaren een dusdanige overlap met het Ad-programma kennen dat als het ware 1-op-1 vrijstellingen zijn te verlenen voor specifieke bacheloreenheden – en dat is nu juist niet de opzet binnen het systeem.
- Binnen de eerste fases van de bacheloropleiding en het Ad-programma worden allerlei basiseenheden opgenomen, met het oog op het eigen karakter ervan. Dat betekent dat bepaalde afstudeerrichtingen binnen de Bachelor niet geschikt zijn om mee te nemen in het aanvullend programma. Maar dat is dan niet het geval omdat er geen vrijstellingen zijn te verlenen.
- Het is een ontkenning van de zelfstandigheid van de Ad-opleiding als er dient te worden gewerkt met vrijstellingen – en niet vooral met leeruitkomsten die daarbij passen.
- Het werken met vrijstellingen beperkt de mogelijkheden om binnen het aanvullend bachelorprogramma accenten aan te brengen voor degenen die de Ad hebben afgerond.

3.2 Want het gaat om een doorstroom en een aanvullend BAd-programma

Maar de belangrijkste argumenten voor het zorgen voor een aanvullend programma op de Ad om de Bachelor af te kunnen ronden – kortweg: BAd-programma – zijn terug te vinden in de formele afspraken.

In de OER van de Ad-opleiding wordt, in samenspraak met en met toestemming van de betrokken bacheloropleidingen, beschreven wat de mogelijkheden voor de doorstroom zijn. Het gaat dus niet om een vorm van 'instroom', een term die vooral wordt gebruikt voor degenen die helemaal fris aan een opleiding beginnen. In de WHW staat dit:

In de onderwijs- en examenregeling van de associate degree-opleiding wordt beschreven welke mogelijkheden er zijn voor een aan de instelling afgestudeerde met een graad Associate degree om door te stromen naar een bacheloropleiding.

Er is aldus sprake van een vorm van doorstromen. Verder wordt het aan de betrokken opleidingen en instellingen overgelaten hoe het kan. In concept-versies van de wet voor de Ad uit 2018

zijn allerlei voorstellen de revue gepasseerd om dit verder in te kaderen. Daarvan is een aantal in de toelichting terecht gekomen, met als belangrijkste boodschap: maak het geheel studeerbaar en zo kort mogelijk. De regels voor de bekostiging en aanvullende zaken zijn nog steeds gebaseerd op het vier jaren doen over het behalen van een Bachelor. Daarmee gaf de overheid een signaal af. Dat het geheel echter niet meer als zodanig in voldoende mate werkt, dat is wel duidelijk geworden, vandaar de stevige aandacht voor het traject Ad-Bachelor.

3.3 Doorstromen met een onderbreking

Een scenario dat ook nog om een oplossende aanpak vraagt, is het doorstromen naar een Bacheloropleiding na een aantal jaren 'eruit te zijn geweest'. In dat geval moet worden gezien hoe lang de rechten van een gediplomeerde Ad'er zoals die in de voor hem/haar geldende OER zijn opgetekend. Daaraan kunnen voor bepaalde aspecten maximale termijnen verbonden zijn, om de ontvangende bacheloropleiding niet jarenlang 'voor het blok te zetten'.

Het betekent in de praktijk dat de volledige rechten zijn komen te vervallen. De persoon wordt als zodanig als een 'zij-instromer' gezien, wel zonder te hoeven voldoen aan de diploma-eis die geldt voor andere groepen.

De volgende acties zijn mogelijk bij de aanmelding en de daarbij behorende intake²:

- Beoordelen van de eerdere afspraken en op basis daarvan bezien wat ervan valt mee te nemen in het opstellen van het aanvullende BAd-programma;
- Bezien welke werkervaringen zijn te gebruiken, samen met het beoordelen van de leeruitkomsten van eventuele certificaten die zijn behaald;
- Aanbieden van eenheden die voorafgaande aan de start van de studie zijn te volgen, mogelijk met medeneming van Ad-eenheden die in de tussentijd in de actualisering van het Ad-programma zijn meegenomen – dus te zien als een vorm van herscholing op Ad-niveau en van het hebben van een brugprogramma.

Een aandachtspunt is wel dat het terugkeren voor het behalen van de graad Bachelor kan inhouden dat er sprake is van een verandering van variant. Er kunnen eerder afspraken zijn gemaakt voor een voltijdse doorstroom maar het valt niet te verwachten dat deze ook zonder meer van toepassing zijn op de overstap van voltijd (dual) naar deeltijd. Ook daarbij zullen er vaak 'enige scholingsmouwen moeten worden gepast' aan het traject, maar wellicht is dat een goede bijdrage aan het algehele leerproces rond de doorstroom.

3.4 Nog een paar opmerkingen...

Tenslotte nog een paar afsluitende kanttekeningen.

- Uiteraard zijn bij dit alles de examencommissies van de betrokken opleidingen betrokken, aangezien dit allemaal van invloed is op het programma, de regelingen, de rechten van studenten, de vormgeving van leerwegen, enzovoort. Het betekent ook het jaarlijks betrokken zijn bij het herijken van de afspraken en deze bezien op de consequenties.
- In het diploma-supplement komt te staan dat hij/zij eerst de Ad heeft afgerond (met kenmerkende gegevens) en wat de resultaten zijn voor het afsluitend examen van de Bachelor. Dus geen vrijstellingen noemen voor de Bachelor, maar het laten zien van de opbouw via de Ad.
- Het zou heel goed zijn om te komen tot het aanstellen van een lectoraat voor de Ad, landelijk. Met een goede kenniskring kunnen allerlei aspecten van het systeem waarbij de Ad is betrokken en ontwikkelingen die nog te verwachten zijn, stevig worden onderzocht. Dat moet met geld van de overheid mogelijk zijn, voor een periode van vijf jaar. Die opzet kan voorkomen dat allerlei Ad-wielen voortdurend moeten worden uitgevonden, ook gelet op alles wat er verder nog in het hbo speelt en gaat gebeuren.
- We hebben de naam BAd-programma voorgesteld als het gaat om hetgeen een Ad'er moet doen om de graad Bachelor te behalen. Mooie lettercombinatie...

² Voor de goede orde: In de OER moet het volgende worden opgenomen 'de gronden waarop de examencommissie voor eerder met goed gevolg afgelegde tentamens of examens in het hoger onderwijs, dan wel voor buiten het hoger onderwijs opgedane kennis of vaardigheden, vrijstelling kan verlenen van het afleggen van een of meer tentamens'. Dat betreft dus degenen die niet vallen onder de doorstroom Ad-Bachelor en niet kunnen terugvallen op eerder gemaakte afspraken.